

Насильство сьогоднішнє,

насильство вчорашнє

Що там, за горизонтом?

Вже багато років констатуєш факт, що в європейських державах є великий інтерес до кінематографа пострадянських регіонів. Захід з цікавістю і трохи з острахом придивляється до того, що виникає в національних кіно на руїнах колишньої держави... Звичайно, раніше преса, виступи дисидентів, а потім обмін делегаціями, Дні культури вдовольняли цю цікавість, проте завжди найважливішу роль відігравав кінематограф, і на багатьох міжнародних фестивалях (в Берліні, Карлових Варах) зали, де демонструвалися фільми країн Центральної та Східної Європи, а зважаючи на приналежність до колишнього Радянського Союзу, і середньоазіатських республік, були заповнені.

Що робити?

У цих фільмах багато спільних тем, бо багато спільних явищ нового часу. В польській стрічці режисера Кшиштофа Краузе «Борг», в російській — Станіслава Говорухіна «Ворошиловський стрілок» автори торкаються проблем рекету, зображають людей «нового типу», які нахабно знищують усі моральні заборони та норми людського існування. В «Боргу» звичайні молоді люди, які, на жаль, не мають досвіду ні в бізнесі, ні в житті, потрапляють у фінансову залежність від ділка, і це обертається смертельною не-

безпекою. Застерігаючи, Краузе тим самим робить спробу боротися проти злочину. «Ворошиловський стрілок» дає іншу відповідь. Герой фільму, колишній воїн, тепер пенсіонер, на відміну від товаришів, що мовчки терплять «нових», вирішує самотужки зі зброєю в руках боротися з насильниками, які збещестили його онуку. Тим часом інший фільм («Російський бунт», режисер О.Прошкін) словами Пушкіна попереджає: немає нічого страшнішого за російський бунт...

Олена Новикова

■ Небойса Глодовач у фільмі «Небесний крюк». Режисер Л.Самараджич. Сербія.

■ Кадр з фільму «Російський бунт» за повістю О.Пушкіна «Капітанська дочка». Режисер О.Прошкін. Росія — Франція.

Цікаво, що про терор як спосіб боротьби проти небажаних суспільних явищ ідеться також ще в двох фільмах, знятих у Німеччині («Тиша після пострілу», режисер Фолькер Шльондорф) і Японії («Хор хлопчиків», реж. Акіро Агато) і присвячених подіям приблизно одного й того ж часу — 60-ті роки ХХ століття. Обидва показують трагічну долю героїнь та згубність терору як засобу боротьби...

Жахливому існуванню інтелігенції, яка не знайшла себе в нових ринкових відносинах, присвячені стрічки українського режисера К.Муратової та росіянина В.Хотиненка («Лист в Америку» та «Страсний бульвар»). Хоча у фільмі останнього також є тема рекету, він інакше відповідає на питання: «Що ж робити?». Попри усі важкі ситуації, в які потрапляє герой фільму, навіть із загрозою для життя, стрічка закінчується епізодом, який намагається показати

вихід... Пізньої ночі на якомусь полі на околиці Москви жевріє вогонь. Біля вогнища сидить кілька людей, що викопали забуту в землі картоплю і печуть її в гарячому попелі. На цей вогник вийшов герой фільму. Ніч, рідна земля під ногами дихають вічністю, спокоєм, дають відчуття підтримки і впевненості. Власне це режисер і хотів сказати. І така порада надійніша, ніж та, яку дає «Ворошиловський стрілок».

Насильство як ланцюгова реакція

Два чеські й угорський фільми — «Джерело життя» М.Чесляра, «Ханеле» К.Кахані і «Гламор» Ф.Гедраша — порушують питання насильства фашистів на прикладі їхньої антисемітської політики. Автор «Ханеле» розповідає про єврейське населення об'єктивно, не витискаючи сльози з приводу «жалюгідних» людей. Виявлена повага до їх працелюбності й зберігання традицій. Живучи на селі разом з чехами, вони виконують одвічні обов'язки селян, засіваючи поля, збираючи врожаї, годуючи худобу, дехто тримає корчму. Показані й ортодоксальність, замкнутість, безжальність старих до молодих, якщо вони порушують закони предків і бажають пов'язати власне життя з молоддю іншої нації. Фільми формують позитивне ставлення до вічних «ізгоїв». Угорська стрічка Ф.Гедраша «Гламор» побудована на реальній історії кохання німецької дівчини й угорського єврея (йшлося про батьків режисера Гедраша). В лиху годину німкеня поділяє долю родини чоловіка і підтримує її. Ці люди також показані з розумінням і повагою. На реальній і мало відомій сучасникам історії побудована чеська стрічка М.Чесляра «Джерело життя». Йдеться про намір вченого-есесівця «вивести» вдосконалену людську породу і використати для цього бравих німецьких вояків і найкращих слов'янських дівчат. До зустрічі з призначеними «судженими» дівчат виховують як шляхетних панн: навчають гарним манерам, грі на фортепіано, мовам, верхової їзди. У призначений час прономеровані пари беруть шлюб. Дівчата ще не знають, що їхніх немовлят від них заберуть і вивезуть невідомо куди для отримання справжнього арійського виховання. Одній дівчині вдалося втекти від есесівського нареченого і бути разом з коханим єврейським хлопцем, якого чекає смерть. Дитину вона народить від коханого... Режисери на прикладі конкретного єврейського питання показують, як фашизм згвалтував людство.

Ще один приклад насильства і водночас заклику боротьби з ним дає сербський фільм відомого актора Любича Самарджича, що виступив як режисер. «Небесний крюк» знімався під час бомбардування Сербії НАТО минулої весни. Герой стрічки Кай, щоб підтримати у друзів і сусідів дух і віру в перемогу, вмовляє їх відбудувати баскетбольний майданчик, де вони гратимуть матчі, коли агресія закінчиться — а їй, безумовно, прийде кінець.

Цей таємничий світ...

Фільми пострадянського часу регіонів Кавказу і Середньої Азії несуть у собі епічні, вічні проблеми про-

тистояння добра і зла, поганого і доброго в людині, багатства і скупості, філософські пошуки сенсу життя (в стрічках «Політ» азейбарджанського режисера Альмуораді, «Яндик» туркменського режисера, колишньої киянки Лори Степанської). У фільмі «Оратор» узбецького режисера Ю.Ризуєва йдеться про те, як в Середній Азії молоді ентузіасти Радянської влади вирішили змінити обличчя стародавнього регіону. Гарні ідеї полонили душі одних і змушували підкоритися сильній волі інших. Життя різко змінялося. Місцевих жителів запрошували вчитися, жінок агітували зняти чадру як символ рабства. Фільм показує особливості місцевого типу попутника радянської влади, який намагається йти в ногу з її вимогами і в той же час зберігати вірність національним традиціям. Після смерті брата дві дружини померлого стали

його дружинами, а в ньому була й своя. Всі вони щиро люблять нашого героя, з якого вийшов гарний полум'яний агітатор-оратор ідей революції. Жінки живуть разом, допомагаючи одна одній. Немало випробувань дістається молодому узбекові, щоб відповідати вимогам нової влади. Поруч з героїзмом показано цинізм, жорстокість, кар'єризм, лицемірство інших солдатів революції.

Ці стрічки були представлені в «Панорамі» Берлінського Міжнародного і зібрали багато глядачів.